

פרשת וישלח

ט"ז כסלו ה'תשפ"ג

שנה י"א גליון ט'

סיו ק"ש	מוע"ק	החלק	
לש"ב"ק	ר"ת	תורות	לעיקוואוד
8:45/9:28	5:44	4:13	ברוקלין
8:44/9:28	5:41	4:10	ירושלים
8:21/9:00	5:53	4:00	בני ברק
8:22/9:01	5:49	4:14	אלעד
8:22/9:01	5:50	4:07	

רחמי עלי

ליקוטי מאמרים ודברי חינוך ואמונה מספרים הקדושים על פרשת השבוע

וישובו המלאכים ליעקב לאמר

...ונחזור לענייננו וישובו המלאכים ליעקב לאמר, מאי לאמר אלא לאמר לדורות שלא יבטחו בזכותם, שהרי יעקב הבטיחו הקדוש ברוך הוא שאמר והנה אנכי עמך ושמרתך, ועם כל זה היה מתירא, שהצדיקים הם רחוקים מצדקה ואינם רוצים לאכול אלא משלהם ושונאים המתנות, כשאמר לו והנה אנכי היא מתנה ולא רצה לקבלה, ולזה אמר הצילני נא כי אם בזכותי תצילני ומצד זכויותי, יתמעטו, ולא ישאר לבני שום זכות בגלות אחרון שהוא גלות עשו, ולזה אמר הצילני נא מיד אחי ומיד עשו לבני כשיגלו תחת ידו. ובזוהר (חלק א קסו עמוד ב) אומר שהמלאכים הפחידוהו כדי שיתפלל שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים... אם כן, לאמר לדורות כשהם בצרה שיתפללו, שהקב"ה מתאוה לתפילתן של ישראל.

שפתי כהן בתו"ד, מתלמידי גורי הארז"ל

ויהי לי שור וחמור וכו' ואשלחה להגיד לאדוני למצוא חן בעיניך.

ודקדקו המפרשים ז"ל מה מצציאת חן יהי' ע"י שיודיעו שיש לו שור וחמור. ועיין באוה"ח הק"ל.

ונראה עפ"י שאמרו בירושלמי חגיגה (פרק ב הלכה ב) שהיוונים גזרו על ישראל כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל. וצריך ביאור, למה גזרו לכתוב דוקא על קרן השור. ונראה עפ"י מש"כ במדרש תנחומא לקמן (לד' ו) ויצא חמור אבי שכם אל יעקב לדבר אתו, א"ל (יעקב) לא נשיא נקרא אלא שור שנאמר ואל הבקר רץ אברהם ורב תבואות בכח שור, ואתה חמור, ואי אפשר לחרוש בשור וחמור דכתיב לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו. וביארו מרן הכתב סופר ז"ל, כי ישראל נמשלו לשור, בכור שורו הדר לו, והוא המלך שבבהמות טהורות וכחו רב ועצום, ומ"מ ידע שור קונהו, כי מכיר הוא בקונו, ואין גבהות לפני המקום, אבל החמור הוא שפל שבבהמות והוא מקטני האמנה וע"ב אבוס בעליו, שהוא חושב שבעליו הוא האבוס שאוכל ממנו, ולא הבעלים האמתיים, וע"כ אמר יעקב אבינו ע"ה כי אברהם אבינו הי' בבחי שור, וכל גדולי הדור עמדו לפניו בשורה, ומ"מ ידע קונהו לקיים מצות בוראו בזריות ובענוה ובדכתיב ואל הבקר רץ אברהם כדי לקיים מצות הכנסת אורחים, אבל אתה חמור שאינו מכיר בבוראך שהרי נבלה עשית בישראל לעבור עבירה דינה, ואין צדיק מתדבק ברשע, עיי"ש באריכות בדפ"ח.

ומבואר, דשור רומז על אמונת ישראל באלקי עולם, שהוא המנהיג והמפרנס לכל, וישראל מאמינים בני מאמינים שנסמיתם היא חלק אלקי ממעל יעקב חבל נחלתו, וכל מעשיהם המה בהשגחה פרטית מהשי"ת. ברם היוונים שעיקר כונתם ומזימתם היתה לעקור את האמונה מישראל, על כן גזרו עליהם כתבו על קרן השור, שור דוקא היודע את קונהו ומרמוז על אמונה בה' – שאין לכם חלק באלקי ישראל ח"ו, כי בזה רצו לעקור ולשרש את האמונה משרשה, ודוקא על קרן השור המרמוז על הקרן והיסוד של קיום עם ישראל שהוא האמונה בהשי"ת, דוקא על זה גזרו לכתוב שאין לכם חלק בה' ח"ו. והנה יעקב אבינו כשבא להפגש עם עשו הרשע חשש שעשו ירע לו על שזכה לעושר רב... ע"י ברכת יצחק אביו, אמר לו יעקב אבינו, לא כן אחי,

אלא ויהי לי שור, שהיתה לי המדה של שור היודע את קונהו והאמנתי באמונת אומן בהשי"ת כי הכל מאת ה', ועל ידי זה השפיע לי ה' חמור, כל מיני קנינים חומריים, צאן ועבד ושפחה, ואשלח להגיד, כל זאת, לאדוני, כדי למצוא חן בעיניך, שאל תחשוב שכל זה בא לי מברכתו של אבי כי אם בגלל תוקף אמונתי בהשי"ת, ומעתה אין לך להתרעם עלי ואמצא חן בעיניך.

מאור התורה, מהגה"צ ר' מאיר חיים אונגר זצ"ל, אב"ד ק"ק לאקענבאך (חמיו של בעל הלהורות נתן זצ"ל)

ויאמר יעקב אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק ה' האומר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואטיבה עמך.

נראה לפרש ידיוע דכל מה שאמר הקב"ה לנביא אינו חוזר בו כדי שלא יאמרו נביא שקר הוא, ולכך פחד יעקב ה' האומר אלי, ולא ע"י נביא, וא"כ זה היה הפחד אולי יגרם החטא דלא שייך בזה נביא שקר.

תפארת יונתן, מהרה"ק ר' יונתן אייבשיץ זי"ע

הצילני נא מיד אחי מיד עשו.

דעשו הוא הסטרא אחרא הוא מלאך המות הוא היצר הרע, ובקשת יעקב היה הצילני נא שלא יהיה עשו אחי. וזהו מיד אחי מיד עשו, שלא יתגלגל שהיצר הרע יהיה אחי. שפעמים חס ושלום היצר הרע מסית לעבירה ולעין אדם מראה מצוה ועל דרך זה מתקרב לאדם ללכודו במהרה לעשות עבירה והבן.

קדושת לוי, מהרה"ק מכאודיטשוב זי"ע

למה זה תשאל לשמי.

הענין על פי הירושלמי (ברכות סוף פרק ח, וירושלמי מגילה א, ט) כבר מלתך אמורה. (והביאורו תוס' חולין סה עמוד א) והנה המברך צריך לידע השם (של המבורך) שידע על מי יחול הברכה, לא כן ביעקב שברכו יצחק מברכיך ברוך (פרשת תולדות כו, כט), א"כ המברכו ברוך מן ההשגחה וא"כ המלאך שבירך יעקב כבר הוא מבורך ואינך צריך לברך ולידע השם ויברך אותו שם המלאך ליעקב ודו"ק.

משך חכמה

כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל.

ובודאי נשאר כח זה בכל איש ישראל (שיוכל לנצח את המלאך של עשו – היצר הרע). שפת אמת, שנת תרל"ג בתו"ד

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וגו'.

צריך להבין מה שהזכר להנס דיעקב שנצח את המלאך הוא באיסור אכילה דגיד הנשה שהוא בשב ואל תעשה, היפוך מכל הניסים שהזכר הוא במעשה. ואולי משום שאף שלעמוד בנסיונות הגלות הוא דבר גדול מאוד ויש שבר הרבה על זה, אבל יותר היינו רוצים שלא יודמן לנו נסיונות, כמו שתקנו להתפלל בכל יום בברכת השחר שלא נבוא לידי נסיון (ברכות ס עמוד ב), וכן איננו רוצים בגלות שמביאה לידי נסיונות רבים, ומתפללין אנו בכל יום לגאלנו.

ולכן הוי הזכר על נס זה באיסור ולא במעשה, להורות שאף שענין גדול מאוד הוא אין אנו רוצים בזה, כדאמר על יסורין לא הן ולא שברן (ברכות ה עמוד ב), אף שאם מזדמן צריך לקבל באהבה.

דרכי משה, מהגה"צ ר' משה פיינשטיין זצ"ל

רהשי ההלכה

פסקים ובידור הלכות בדברים
המצויים הלכה למעשה מפסקי
מורן בעל שבט הלוי זצ"ל

בעריכת
הרה"ג ר' ישכר דוב שטיין שליט"א
מור"ן באלעד
בפיקוח הרב הגאון ר' משה שטיין שליט"א
רב דקלה חסידי בני ברק, מו"ץ בשבט הלוי
ונח"כ מפסקי מורן "שבט הלוי"

פסקי הלכות

המשך מהלכות ברכת שהחיינו

ח. ברכת שהחיינו קודם ברכת הפרי או לאחריו: יש אומרים דלכתחילה יש לברך שהחיינו קודם שמברך על הפרי (פמ"ג בא"ס סי' רכ"ה סק"ז דשהחיינו ראוי לברך על הראייה והוא קודם ומ"מ אם בירך אח"כ אי"ז הפסק, וכן פסק במשנ"ב שם סק"א ובחי"א ועוד אחרונים, ובשעה"צ סק"ב חשש שמה הוא הפסק בין ברכת הפרי לאכילה), ויש אומרים שמברכין שהחיינו לאחר שמברך על הפרי וכן נהג מורן זצ"ל (באר היטב סק"ו מהלכות קטנות ח"א סי' רל"ו דה"ח ועוד אחרונים, ובבירור הלכה או"ח ח"ב סי' רכ"ה כ' דכן נהג החזו"א זצ"ל).

ט. ברכת שהחיינו כשאין ניכר בין פרי חדש לישן: אין מברכין שהחיינו על פרי עץ או פרי האדמה שאין זמן קבוע לגידולו ומצוי כל השנה וממילא אינו ניכר בין חדש לישן, וכן הדין כשיש לו זמן קבוע לגידולו אלא שמחזיקים אותו בקירור וממילא מצוי הוא בכל השנה ואינו ניכר בין פרי חדש לישן (רמ"א סי' רכ"ה סי' ו' ומשנ"ב סק"ח מהגר"א דלא נתקן רק על דבר הבא מזמן לזמן, ובמג"א כ' דה"ה אם מחזיקים אותו בבורות כתפוחי אדמה שאינו ניכר בין חדש לישן, וכ' בשם שלי"ה דכיון דמן הסתם אינו ניכר בין חדש לישן אין לברך שהחיינו גם אם הוא יודע שהוא חדש), ולכן אין לברך שהחיינו על פירות יבשים חדשים, או על פירות הנמצאים בהקפאה וכל כיוצא בזה, וכן אין לברך על פרי מרוסק שלא ניתן להבחין בו בין ישן לחדש, או על מיץ ענבים חדש בזמניו שאינו ניכר בין חדש לישן.

י. שהחיינו על פרי הנאכל בסעודה וטפל לפת: מברכין שהחיינו גם על פרי עץ או פרי האדמה הנאכל בסעודה עם הפת וכגון אבוקדו וכיוצא בזה אף שהוא טפל לפת ואין מברכין עליו בורא פרי העץ (עי' דע"ה סי' רכ"ה דכן מבואר בפמ"ג משנ"ב סי' תקפ"ג סק"ג ממהר"ל שאכל ברה"ה תפוחי אדמה וברך שהחיינו ולא פרי האדמה דהוה דברים הבאים מחמת הסעודה, וע"י במבית לוי מועדי השנה פ"ג סט"ו והערה כ"ג שכן פסק מורן זצ"ל, ויש להוסיף שבאבוקדו גם אם הוא מרוסק נראה שיש לברך עליו שהחיינו דודאי ניכר שהוא חדש שהרי אינו נראה טרי כשהוא מרוסק זמן רב).

יא. שהחיינו על פירות מורכבים: נחלקו הפוסקים אם מברכים שהחיינו על פרי המורכב מין בשאינו מין, יש אומרים שאין לברך עליו דהאין יברך שהחיינו על דבר שעשו בני אדם נגד רצון הבורא (באר היטב סי' רכ"ה סק"ז מהלכות קטנות ח"א סי' ס'), ויש אומרים דמברכין עליו (שו"ת יעב"ץ סי' ס"ג הובא בבה"ל שם ס"ג ד"ה פרי חדש), וכיון דספק ברכות להקל אין לברך שהחיינו על פירות המורכבים באיסור (עי' בשו"ת שבט הלוי ח"ד סי' כ"ה ובבירור הלכות הכא דלא אמרין ספק ברכות להקל בשהחיינו).

בידור הלכות

האם מותר לברך שהחיינו בשם ומלכות במקום ספק וכגון בפודה את בנו מספק וכיוצא בזה

דהבדל גדול יש בין המברכים דרך חיוב מחמת דהוי מצווה הבאה מזמן לזמן כדכ' העיסור דאז היא חובה ובין אם הוא שמח או לאו חייב לברך, ומשא"כ להכרעת הטור דרשות הוא לברך דלא גרע מקרא חדתא ומר"ה ויה"כ (להו"א בעירובין), היינו דווקא כשמרגיש שמחה בליבו והן הן דברי הב"ח שם סק"ג למדייק בדבריו.

והמענין היטב בב"ח בסי' כ"ט יראה דרצה ליישב קו' המהר"א מפראג מסוגיא דעירובין ומהא דסי' תל"ב דרשות הוא לברך שהחיינו דא"כ ה"ה לענין ברכת לשמור חוקיו, ועי' תי' הב"ח דשאני שהחיינו שהיא באה על שמחת ליבו של אדם ולכן יכול לברך אף כשאינו חייב לברך, והנה בב' מקומות הנ"ל אין הספק ככל ספיקא דעלמא אם דואי חייב לברך שהחיינו או כלל לא, אלא הספק הוא אם חובה לברך שהחיינו, או רשות הוא לברך מחמת שמחה בליבו, וכיון דאין ספק בשמחת הלב הגורם רשות לברך, ע"כ מותר לו לברך שהחיינו דמ"מ שמחה הוא לו על הודאי שבא לידו, ולאפוקי ברכת לשמור חוקיו דבהסתלק החיוב ליכא רשות לברך ולכן יפה הק' הטור על רב האי גאון שהתיר לברך דהרי איכא ביה ספק גמור אם שייך לברך דרך חיוב או כלל לא, ולפ"ז תמוה מאוד היכן ראו הא"ר והאחרונים הנמשכים אחריו בדברי הב"ח דבכל ספק בשהחיינו לא אמרין ספק ברכות להקל דהרי לא התיר רק באופן דיש ספק אם הוא בתורת ודאי או בתורת רשות אבל כשיש ספק אם חייב לברך או פטור מלברך לא מצאנו בב"ח שהתיר לברך, (ועי' שיע"י יסוד זה תי' מורן זצ"ל מ"ט ליכא סתירה למש"כ בשו"ת הב"ח סי' קל"ב), ומה שבס"י תל"ב לענין שהחיינו בבדיקת חמץ פסק הב"ח (ס"ג) שראוי ונכון שלא להכניס עצמו בספק ברכה, אף שלכאורה הצד של הרשות הוא ודאי כיון ששמח במצווה הבאה לו, י"ל דחשש הב"ח שמא אינו שמח כ"כ בביעור החמץ וכדמצינו בר"ן ריש פסחים לענין ביטול שהצריכו בדיקה מחשש שאינו מבטלו בלב שלם, ועי' בשו"ת התם סופר או"ח סי' נ"ה שכ' לחדש דכל היכא דיכא פלוגתא בגמ' אם שייך שמחה (וכגון בקנה חפץ שכבר קנה בעבר) אם מרגיש שמחה בעצמו מותר לו לברך שהחיינו דבאופ"ז אי"ז ספק אלא ודאי, והיינו ג"כ כדאמרן דאין לברך שהחיינו רק כשיש צד ודאי שיכול לברך ולא באופן שהשמחה בספק עומדת, ודלא כאשר עלה על דעת בני הגאון בשו"ת כתב סופר או"ח סי' כ"ו שהפודה את בנו מספק מותר לו לברך שהחיינו דכיון דעליו לפדות את בנו דספיקא דאורייתא הוא הו"ל מצווה הבאה מזמן לזמן ושמחה היא לו, ועי' ש"ש שחזר בו הכת"ס דבטלה דעתו לחכם צבי בסי' ק"ד ולאביו החת"ס בשו"ת י"ד סי' רצ"ט שכ' שלא לברך בכה"ג, ומורן זצ"ל דלשפיר הדר ביה וכדאמרן דאין ראייה מן הש"ס רק באופן שהחיוב הוא בספק והרשות הוא בודאי, אבל כשכל הדבר מוטל בספק וכל שמחתו הוא בספק אין לנו ראייה להתיר לברך שהחיינו.

וע"כ להלכה למעשה אין לברך שהחיינו בכל מקום ספק, ולכן הפודה את בנו מספק אינו מברך שהחיינו.

שאלה: האם מותר לברך שהחיינו בשם ומלכות במקום ספק, וכגון שנולד לבן לראשון וספק אם הוא בכור לאימו שצריך לפדותו מספק (בלא ברכה על הפדיון), האם יכול לברך שהחיינו?

תשובה: בטור או"ח סי' כ"ט כ' שאין לברך אשר קדשנו במצותיו לשמור חוקיו כשמסיר התפילין שאין הלכה כבני מערבא שהיו מברכין כן, ותמה הטור על רב האי גאון שכ' שאם יצא הרשות בידו לברך, דכיון שאינו חייב לברך הו"ל ברכה לבטלה, ובב"ח שם סי' י"ב הביא שהק' מהר"א מפראג מזה דעירובין מ: דבעי רבה מרב הונא אם מברכין שהחיינו ברה"ה ויה"כ, וכי אתאי בי רב יהודה אמר אלא אקרא (דלעת) חדתא נמי אמרין זמן, וא"ל רבה רשות לא קמבעיא לי כי קמבעיא לי חובה מאי (ומסקנא דגמ' שם דגם ברה"ה ויה"כ חובה לברך שהחיינו), וכ"כ הטור בסי' תל"ב דהביא מהעיסור ב' שיטות אם מברכין שהחיינו, ומסיק הטור דמסתברא דרשות הוא ומאן דבעי מברך, אלמא דמותר לברך אף כשאין חיוב לברך, ותי' הב"ח דנראה לחלק בין שהחיינו לשאר ברכות, דבשהחיינו הבא על שמחת לבו של אדם יכול לברך אע"פ שאינו דואי דחייב לברך דאינו עובר על לא תשא אם הוא שמח ומכיר לו יתעלה על שהחיינו וקיימו עד הזמן הזה, אבל כאן דמברך אשר קדשנו במצותיו וצונו וכו' פשיטא דכיון דאיכא ספק אינו יכול לברך ולומר וצונו דהויא ספק ברכה לבטלה דאסור לדברי הכל, ובא"ר סי' כ"ב סק"ב הוכיח מדברי הב"ח הללו דלא אמרין ספק ברכות להקל בשהחיינו, והביא ראייה ליסוד זה מסוגיא דברכות ס. ע"ש, וכ"כ הישועות יעקב סי' רכ"ה סק"ג, צ"ח ברכות ס. ד"ה כח דהתירא והערך השלחן סי' רכ"ג סק"א ועוד אחרונים, אמנם בפמ"ג סי' רכ"ה א"א סק"ט כ' דלהלכה אין לברך שהחיינו במקום ספק ודלא כב"ח, וכן נקטו להלכה הפור"ח י"ד סי' כ"ח סק"ה, ומאמר מרדכי סי' רכ"ה סק"ו ועוד אחרונים. אמנם בשו"ת שבט הלוי ח"ד סי' כ"ה כ' מורן זצ"ל דהמענין בשורש הדברים יראה שלא התיר הב"ח לברך שהחיינו בכל מקום שיש ספק להלכה אם מחוייב בשהחיינו כפי שהבינו האחרונים בדבריו, דברכת שהחיינו מצוינו ב' גדרים, גדר חוב וגדר רשות, דבג' רגלים ר"ה ויה"כ חובה לברך שהחיינו, אבל שהחיינו על פירות חדשים הוא רשות וכדאמרין בעירובין, והסכמת הפוסקים דגם על הנאת האכילה הוא רשות ואם לא בירך אינו נענש, והבדל גדול יש ביניהם, דשהחיינו דרשות בא בעיקרו על שמחת הלב הבאה מחמת צמיחת הפרי החדש, ומי שיועד באמת בעצמו שאינו שמח אסור לו לברך, דהרשות נתונה רק על תנאי זה ששמח ונהנה, משא"כ בשהחיינו דחובה דאף דמסתבר דעיקר תקנתם היתה על שמחת המצווה המגיעה מזמן לזמן מ"מ לאחר שתקנו לברך שהחיינו, חייב לברך גם אם אינו מרגיש שמחה בליבו, ומשא"כ להו"א בעירובין דשהחיינו דר"ה ויה"כ הוא רשות והא דמותר לו לברך הוא רק כשמרגיש שמחה בליבו שהחיינו ה' וזכה לכך, ולפ"ז מפרשים היטב דברי הטור בסי' תל"ב שלאחר שהביא מהעיסור ב' שיטות אם מברכין שהחיינו בבדיקת חמץ כ' הטור ומסתברא דרשות הוא ומאן דבעי מברך, והק' הב"י דאדרבא מפני שהוא רשות היה לנו לומר דלא יברך מחמת ספק, ולדברינו מובנים דברי הטור

הילולא דצדיקא

גלב"ע
י"ח כסלו תצ"ז
מנ"כ בעיר פוזנא

הרה"ק
רבי אריה לייב
מפוזנא זי"ע הי"ד

אלה תולדות

הרה"ק ר' אריה לייב דיין ודרשן של קהילת פוזנא המעטירה הי"ד, בן הרה"ק הגאון הגדול רבינו יוסף דרשן, דיין ומגיד משרים דפוזנא מח"ס יסוד יוסף ועוד, בן הרופא הגדול מורינו רבי שלמה קאליפארא, שמונה בשנת ש"י ע"י המלך זיגמונד אויסגוסט כרופא בית המלך. יחד עם עבודתו התפרסם בגלילות ישראל כגאון מובהק, וכמו שכתב המהרש"ל (ש"ת מהרש"ל סימן כא) בזה הלשון, "נשאל נשאלתי מהרופא החכם השלם ואשר באמונתו יחיה בעז"ה חלי ישראל, אשר שמי בקרבך, כבוד רבי שלמה הרופא י"ץ", ואשר הגלה עם הגולה אשר הגלתה בגירוש ספרד הידוע לשמצה ביום המר תשעה באב שנת רנ"ב-רנ"ו.

רבינו הק"ה הי"ד מסר עצמו מנעוריו בשלימות ללימוד התורה, ומנעוריו העידו כולם כי עדין לגדולות, ובהיותו בן י"ג שנים כבר התחיל לדרוש ברבים בביהכ"ס הישן דקהילת פוזנא. וילך הלך וגדל עד כי נתקבל עוד בימי חרפו לכהן פאר כאב"ד בעיר פייזער. פעם כשישימש רבינו כאב"ד בקהילת פייזער הגיע לעיר פוזנא מקום מגוריו של אביו, שמע רבינו קול מאחוריו, "פני אריה פני להבים", כשמוע רבינו זאת עבר עליו רוח של נחת, אמנם כאשר חזר רבינו לעירו פייזער, מיד בהגיעו לביתו אמר רבינו לעצמו, וכי לזאת שאהנה מגודל הכבוד שמינוני למנהיג עליהם, אין זה כי אם רוח של גאות, ולכן מיד קיבל רבינו עליו עינויים וסגיופים מהיום ההוא הלאה בכדי לכפר על הרהור קטן כזו. וכך התקדש והתעלה במדרגות עצומות ונשגבות.

הרבנות בפוזנא

בשנת תע"ו עבר רבינו לעיר פוזנא והתמנה כדיין העיר, באותה שנה עבר על העיר מאורע קשה ביותר, וכפי שמתואר בספר אבן השוהם הרה"ק ר' אליקים געץ (בהקדמת בן המחבר), כי ביום ה' לחודש אב נלכדה העיר בידי זדים ארורים שבאו על היהודים על לא עוול בכפם, ונהרגו שם באותם ימים גדולי העולם קדושי ישראל, אנשים ונשים וזקנים וטף. וכתב הרה"ג הנ"ל, וחסדי ה' אזכיר חסד חינום, שהולך ה' אותי למקום אשר לא היה ידעתי מזה מעולם, והייתי במחבוא עם י' נפשות בערך, על גבי בנין בהכ"נ ישנה, שם ראיתי, אוי לעינים שכך רואות, כל ס"ת וכו', וכמה אנשים ות"ח שנהרגו בביהכ"נ ובחצר בהכ"נ, נשים יולדות וכו', ותינוקות מפרפרות, מלבד כמה וכמה נפשות, אשר דין פצע וחבורה ומכה, דין קטע רישיה, וזאת היה עש"ק קודם ט' באב וכו'. גם זוגות של רבינו הרבנית הצדיקת מרת טריינה הי"ד נצרה בצרור החיים יחד עם הרוגי המלכות, באותו יום ההריגה ה' אב תע"ו. ומני אז תיקן רבינו בעיר פוזנא שיאה אותו יום ההריגה לתענית עליהם, ושיאמרו כל הקהל ספר תהלים מרישא ועד גמירא, ובכלל היה נוהג לקבל על עצמו קבלות גדולות וגדרים וסייגים מידי שנה בשנה.

אשכנתיא דרבינו הי"ד

גופא דעובדא מסופר בספר עמודי עולם (לר' שמואל מלאנצבורג נדפס בבערלין תק"א) רבינו דרש בקדשו

מידי שבת בשבתו, בפרשת בלק שנת תצ"ו דרש רבינו עה"פ מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל תמות נפשי מות ישרים ותהי אחריתו כמוהו (במדבר כג, ז). מי יוכל למנות או כבר מנה הזכות של בני יעקב הסובלין עלבון אויביהם המשפילים אותם עד לעפר הארץ. ומספר את רובע ישראל, אשר ניכלו צרימו עלימו להמיתם במיתות משונות, כגון להמיתם ע"י שחותכים ומבקעים אותם לארבעה חלקים] ושהיה מיתה ידועה באמות הקדם]. ואף שמוות זו ישרה וקשה היא עד למאוד, אעפ"כ בלעם הרשע אינו מתאוה למות מיתה קדושה זו להקב"ה כמו הישראל קדושים שמכינים למות גם למיתה כזו, אלא חפץ לחיות ולמות כדרך כל האדם מבלי פגע ויסורין, ורק האחרית טוב הצפון לצדיקים הוא רוצה להתחלק עמהם, וזהו ותהי אחריתו כמוהו. וכאשר גמר רבינו דרשה זו, מיד נתעלף רבינו ונפל על פניו למשך זמן, מיד נבהלו כל השומעים ביראם כי רבינו רואה מה שהם אינם רואות ועתיד ומוכן הוא למסור נפשו לה' במסירות נפש.

ואכן כך היה כי בערב ראש השנה שנת תצ"ו לפ"ק נמצאה גופת נכרי מת כמו חצי פרסה מן העיר, ומצאוהו הנכרים אנשי המקום ומיד עלה זממם הנורא, ולקחוהו ודקרוהו עד שעשאו כל הגוף ככברה, וכמוכן מיד הוציאו שם רע בלשון שקר שבני ישראל עשו ורצחו התינוק במיתה משונה. ובאו השוטרים מן המקום לרחוב היהודים ביום ההוא, ותפסו את הרב הגדול הדרשן הקדוש והטהור מ"ה אריה לייב זצ"ל הי"ד, והשתדלן הגדול הקדוש והטהור מ"ה יעקב זצ"ל, ועוד שני יחידים סגולה ואסרוהו אותם לעיני בני העיר אשר לא ידעו את נפשם בידם כי לא באו אלא בעלילה כדי לכלותם ר"ל.

וכאשר הוליכו את רבינו והשתדלן ברחובה של עיר כדי לכלאם במאסר, היתה צעקה גדולה ומרה בכל העיר כראותם כי רבם הולך לבית הטבח ר"ל. מיד הרים רבינו את קולו ברוח נכון, ואמר להם, למה תצעקו, הלא היום בסליחות זכור ברית ההפלתם והזכרתם בלב נשבר זכותם הגדול של העשרה הרוגי מלכות, ובוודאי זכות גדול הוא לי להיות מן הרוגי מלכות. אכן מתיירא אני שמא לא יהיה מנין עשרה בעת יציאת נפשי כדי לקדש שמו ברבים, לכן אעשה זאת כעת, ואמר בזה"ל, הנני מוכן ומזומן לקדש שם שמים ברבים, ובידך בקול, ברוך המקדש שמו ברבים. מיד התחילו לחקור אותם בעינויים קשים ומרים אשר אי אפשר לתארם כלל, אבל הקדושים האלו לא רצו לענותם והסכימו לכל היסורים כדי שלא להודות ח"ו בעבירה קשה זו של רציחה. ועמדו השופטים נשתומם על גודל כוחם בשתיקתם, והעלה בדעתו שבוודאי מכשפים הם בשערות ראשם הפיאות והזקן שלא ירגישו בייסוריהם. ואכן ביום ו' עש"ק ביום ג' למ"ר-חשון שלחו התליון אל רבינו והשתדלן כדי להקים פאת ראשם ולהשחית פאת זקנם וכל שערות גופם. מיד רבינו אריה שאוג ישאג לקול בכי ותחנונים אל התליון, באמרם שמוכנים הם לסבול יסורים בעוד חצי שעה יותר בכל יום והעיקר שלא יגע בשערותיהם

הקדושות, אבל התליון לא שעה אל תחנוניו, וגזז אותם ברשעות.

בליל שבת בשעת קידוש היום באו השוטרים עוד לרחוב היהודים, ורצו לתפוס גם ראשי השיבות הרבנים המופלגים בכדי לענותם, אבל זכותם עמדה להם, כי מיד בהיוודע להם על העלילה ברחו מיד מהעיר, ותמורת זה תפסו השוטרים עוד חמש מיחידי סגולה של העיר והניחם במאסר.

ביום א' למחרתו ה' מרחשון ברחו כמעט ג' חלקים מבני קהילת פוזנא, בראותם כי ללמד על הכלל כולו יצא הקצף. וביום ג' ז' חשון התחילו החוקרים לענות יותר את רבינו והשתדלן בעינויים קשים ומרים, ולכן ביקש רבינו מהשופט חצי שעה להתבודד ולהתוודות על עוונותיו, כי היה פן תצא נפשו בעת העינוי ולא יוכל עוד להתוודות, והרשעים בגודל רשעותם כפו על השתדלן להיות עומד ליד רבינו בנרות קלועים דולקות בידו, כדי שיראה מה שיעשו לו אחריו בדינו, ופן מחמת אימת המות יה' נסוג אחור מן האמת והאמונה. ורבינו הארי גנח ויילל בקול תרועה ושברים, ורק שפתותיו נעות בתפילה ובוודידיים, ונפל באפיסת הכוחות כאיש נרדם מגודל העינויים.

וכך היה מימים ימימה נכנסו החוקרים והשופטים והתחילו לענותם בעינויים קשים כדי שיודו באשמתם כי המה היכו התינוק למוות, אבל הצדיקים הקדושים עמדו בנסיון ולא השיבו מאומה, וכיון שראו שאינו הולך להם, התחילו לשכנעם בברכות, שאם יודו בדתם הנוצרית מיד יצאו לחפשי ברכוש גדול. פעם אחת בשבת לעת מנחה באו אל רבינו אריה לייב הי"ד אנשים מחובשים בלבוש ישראל כמו נגידים ולמדי תורה ממדינת ליטא, ואמרו לו בלשון עברי, שהם סוחרים העוברים ללייפציג ליריד הגדול, ומכיון ששמעו מן המעשה הנוראה לכן מצאו עצה הגונה לבוא אליהם לתת לו עצה הגונה וטובה כדת מה לעשות, כי לפי דעתם אם יקבלו עליהם רק משפה ולחוץ דתם ובלבו יכפור בהם, לא מצינו חיוב מן התורה למסור עצמם בחיוב של ירהג ואל יעבור. אבל רבינו מיד בהיכנסם אליו שם ידו לפיו ולא רצה להשיב להם מאומה עד אשר התעייפו מדבר אליו, ויצאו מעמו בפחי נפש. וכשיצאו אמר רבינו להשתדלן כי לא רצה לענות להם מכיון שהרגיש בהם כי הינם אפיקורסים לה' ולתורתו, וכך היה באמת שנתוודע הדבר כי המה מחברת המחסדים המשומדים.

וכך המשיכו לענות אותם בעינויים קשים משך ששה שבועות, עד שלא היו יכולים לעמוד על רגליהם מרוב חולשה, אז נשאו אותם לביתם מעונים ומוכים בביתם, וסיפר רבינו כי הניחו לו כדורי ברזל מלובנים באש תחת זרועותיו ואצילי ידיו, מיד הרגיש בנפשו שנתכווצו ריאותיו מרוב כאב וצער, ועשו אותו כגברא קטילא, ומכיון שכן העת הוא לצוות לביתו. ואכן כך היה אחר כמה שבועות יצא נשמת השתדלן הנודע רבינו יעקב ביום המר כ"ז מ"ר-חשוון הי"ד, ונשמת רבינו אריה לייב הי"ד עלתה בסערה השמימה ביום ח"י לחודש כסליו תצ"ז ומנ"כ בעיר פוזנא.

נצור לשונך

עפ"י סדר הלימוד היומי

הלכות שמירת הלשון

זו כסלו - הלכות אסורי לשון הרע - כללי

הוא ואם הוא רואה, שאחד מספר לשון הרע על חברו, גם זה הוא מכלל העונות, שבין אדם לחברו. ולכן, אם שלמו בו כל הפרטים הנ"ל, מתר לפקדם גדל גנות המספר הזה לבני אדם. וכל זה אינו מועיל רק אם בלאו הדין גם כן כבר נתגלה הדבר להאיש, ששפר עליו. אבל אם עדין לא נתגלה הדבר, אסור לספר הדבר, אף לאחריהם. החברך חברא אית לה, וממילא יתגלה הדבר גם לו, ובכלל רכילות הוא, וכמו שכתבם, אם ירצה ה', לקמן בהלכות רכילות. וכל שכן, שאסור לגלות הדבר לאותו פלוני גופא, שדבר עליו, אף שפונתו לקנא לאמת, דזה הוא רכילות גמורה, אפילו אם אחד מן הפחותים מלגלג מן החשוב שקיש ראל, והוא אביו או רבו.

והפעמים דמתר לספר הדבר לאחריהם, אף אם עדין לא נודע להנודן, דהיינו אם הוא רואה ששיגע להנודן מזה תועלת ממש, ולא יחסרו בזה גם כן הפרטים הנ"ל, ועין בבאר מים חיים. ואבאר את דברי בענין התועלת, כדי שלא יבוא הקורא לטעות בזה, כגון, שהוא מביר בטבע האיש הרובל ולפי ענין הספור, שכמו שהוא מגנה אותו בפניו, כן ילך אחר כך ממנו ויגנה אותו עוד בפני אנשים אחרים, ובפרט, לפי מה שכתבנו, דצריך להוכיחו מקדם, והוכיחו, ולא קבל דבריו, ודבר זה ידוע, בעונותינו הרבים, כי מעט כלנו נכשלים בלשון הרע, ובפרט, בקבלת לשון הרע, וקרוב הדבר, שתתקבל הלשון הרע שלו, ויהיה קשה אחר כך להוציא את הדברים מלבם, כי צדיק הראשון ברובו. לכן בודאי נכון הדבר, שיקדים את עצמו לפני אותם האנשים, ויעירך לפנייהם גדל עולתו של המרגל, ויספר לפנייהם, איך שהוא מגנה לאותו פלוני בהם על לא חמס כבפו, כדי שבאשר יבוא אחר כך המרגל ויספר לפנייהם, לא יתקבלו דבריו, ואדבריה, ויכחידו על פניו, ובודאי, כשיראה, שלא יתקבלו דבריו, וגם הם לו לקלון ולהרפה, ישמר את עצמו מזה על להבא. ואפן זה בודאי מתר, כי בזה יציל את נפש הנודן מצער וכלמה, וגם את נפש המספר והמקבל מדינה של גיהנם, וגם יקיימו על ידו מצות עשה הדחוקה.

הגות בעניני הפרשה

באור החסידות

במידת האמת והאמונה של יעקב אבינו נתגלה נס חנוכה

"ויותר יעקב לבדו". הן נודע דברי חז"ל (חולין צא, א) שחור יעקב לבדו להביא את פכים קטנים ששכחו. וכמו שהוסיפו ואמרו שם בגמרא ללמדנו מכאן שהצדיקים ממונם חביב עליהם יותר מגופם. ולכאורה דברים בגו שבכונה אמרו שהיו קטנים.

ויתכן להבין הכוונה ברעיון נפלא לפי הכתוב בפרשת בהעלותך (ג, ה) על הפסוק "ועש כן אהרן" שכתב רש"י: להגיד שבחו של אהרן שלא שינה, ומבואר בספה"ק אגרא דכלה עפ"י המובא בספה"ק ראשית חכמה (שער הקדושה פרק ג) מעשה בצדיק נסתר שהחביא עצמו מעין כל רואים, והתנהג בפרישות גדולה ודביקות עצומה בהש"ת, ובשביל שלא יכירו וידעו בו שכניו החליט לעקור דירתו אל כפר מרוחק וינדה. בבואו שמה הציע עצמו לפני ראשי הקהילה שיבחרו בו להיות שמש בית הכנסת, כי דעתו היתה שכך יתאפשר לו לעבוד את קונו בסתר בכל עת ללא שום הגבלה. עד שהגיע העת שתתגלה צדקותו. כששם אל ליבו אחד מהמתפללים, שבשעה שהשמש יצק השמן לכוסיות הנרות רעה אחזתו ונשפר השמן על הארץ, והיה ברור וכולט שלא במכוון היה, אלא מתוך חרדת קודש והתלהבות פנימית שבער בליבו כשהדליק את נרות בית-הכנסת. שעל כיוצא בזה נאמר "באהבתה תשגה תמיד". כשהתפרסם בין הציבור גדול צדקותו של השמש כפי שהיה ניכר מתוך מעשיו, החליטו ראשי הקהל לכבדו ביותרת הכבוד ולרוממו ולמנותו למרא דאתרא, מאחר שראוי היה לאותה איצטלא, ע"כ בראשית חכמה. ומכאן הרה"ק הבני יששכר ז"ע, שהיא שעמדה לאהרן הכהן שנשתבח כמה שלא שינה, ולמרות שעצם גשתו אל הדלקת המנורה היתה בדחילו ורחימו, החויק עצמו בכח המועצור והתאפק בפנימיות נפשו והכל נעשה על מתכונתו, בסדר הראוי ובשלימות המצוה.

הנה כי כן יעקב אבינו לא חס ולא ויתר אפילו על פכים קטנים, ועל אף כל עבודתו ותיקונו בדרך, נהג בדרך מעשה אבות סימן לבנים, ללמדנו אורחות חיים, והדרך הישרה בכל פרט ופרט. ועל הכל, הרי כתב המגלה עמוקות שמכח מה שחור על הפכים קטנים זכו בניו לנס פך השמן. והנה ידוע שהנס אירע בכח מה שבטחו ונתנו שיעור מועט ודלק למעלה מן המשווע, ובפרט לפי השיטה שחילקו הפך לשמונה חלקים, אם כן הלא הם הפכים שהיו קטנים בשיעורם, והספיקו בכח האמונה.

כמו כן מצינו רמז בענין המקל כפי שכתב בספה"ק דגל מזהנה אפרים בפסוק "כי במקלי עברתי את הירדן הזה" וזה לשונו, על דרך שסיפר א"י מורן הבעש"ט נ"ע זל"ה, שפעם אחת עבר הינעסטר [נר] בלי שום שם, רק היה בניח תגורו ועבר עליו, ואמר שבאמונה גדולה הוא שעבר, והיה יש לומר שרמזו יעקב אבינו ע"ה במקלי גימטריא יעק"ב, היינו בשמו שהוא יעקב מדת אמת, והיינו לגודל אמונה שלו בזה עברתי את הירדן, עכ"ל"ק.

שבתי בבית ד' כל ימי חי...

בספה"ק שער המלך (שער א פרק ו) כתב רמז נפלא על חודש אלול בפסוק בפרשתנו "ואני אתנהלה לאמי להרגל" ר"ת אלול. ומן העניין להביא כאן סיפור נפלא שיש לו קשר בין ימים הנוראים לימי החנוכה הבעל"ט:

ליל חנוכה בישיבת הרה"ק בעל ייטב לב ז"ע יושבים קבוצת בחורים לשיחת מרעים, עד שמופיע רבם הגדול הייטב לב ותיכף הוא נגיש לאחד הבחורים ולקחו הצידה ונראה לחוש באוונו משפט קצר... הבחור פורץ בכבי נסער, ובבהלה עמוקה שב אל מקומו וקובע עצמו ללמוד תורה בהתמדה, שאר הבחורים תמחו על המראה ורעדו אחותם, ובסיום סדר הלימוד הפצירו בחברם לגלות להם פשר הדבר...

וכה סיפר. כפי הנהוג בישיבה, שבמשך היום בערב יו"ט של ראש השנה הבחורים יוצאים לסובב על הפתחים לקבץ מעות למען עניי העיר, ואני הרחקתי נדוד עד קצה העיר ומחמת קוצר הזמן נכנסתי לבית הכנסת הקרוב להתפלל מנחה ומעריב של יו"ט, ותיכף בסיום התפילה תיש כוחי וצנחתי על הספסל באפיסת כוחות מכל העמל והגיעה שבאותו יום, ובינתיים השמש נעל הדלת ונשארת לבדי בחושך ואפילה, ונרדמתי. ולפתע, והנה בחלומי נלקחתי לפני בית דין של מעלה והציוו שמה את רוב עוונותי רח"ל, ובגלל שלא מילאתי את תפקידי בעלמא הדין נגור עלי להיפטור מן העולם, ועל אף שהתחנתי על נפשי, לא הועילו הפצרותי מאומה, שהרי צדק ומשפט לפני כסאו ואין לבטל הדין. באותם רגעים הפציע אור רבינו הייטב לב ובקולו זעק לעבר הדיינים: מה זה לקחת בחור צעיר לימים וליתלו מן העולם קודם זמנו? ואי משום מעשיו הרעים, הרני מבטיח שלא ישוב לכסלה עוד ומעתה ואילך יעסוק בתורה ומצוות! הרבי הייטב לב לפת ברועי וכידו הגדולה הוציאני משאל תחתיה והציל אותי ממות לחיים, ואיקץ משנתי. כל זה היה בחלום ליל ראש השנה, ונכרתי שעדיין לא אכלתי סעודת החג ומחמת השעה המאוחרת קפצתי מחלון בית הכנסת הנעול, וחיש מהר רצתי כל עוד נשמתי בקרבי להסתופף בצילא דמהימנותא בשולחנו הטהור של רבינו, ומיד כשהבחין בכניסתי שיגר לי ין וחלות, ובכך כבר הבנתי שלא חלום ולא דברים בטלים יש כאן, אלא הרבי ברוח קודשו ובהתקשרות לתלמידיו ידע כל אשר נעשה.

ימים יגידו, וכשהגיע שמחת תורה כבר נשכח ממנו כל החלום המפעים וחזרתי לסורי כבתחילה, והנה כעת כשכבר אוחזים אנו בימי החנוכה, ועדיין אני עומד בסורי, הרבי לא יכל להתאפק, ובקול תקף וכאב רחמן טען באונו: וכי בשביל זה טרחתו להשיבך הנה והצלתך מבאר שחת? (מקור: האדמו"ר מטשאקאווע שליט"א).

צידה לדרך: דרך העבודה הנלמד לנו מאבותינו הקדושים בכל אורחות החיים, לייקר ולנצל כל פרט וכל זמן, וההוכחה שמפעולה קטנה שחור על פכים קטנים נתעורר למעלה ישועה בדרות הבאים.

מקדש מועט

ואיכור שיחה בשעת התפילה

בעניין השיבות עניית אמן

ויהי לי וכו'

ויהי לי שור וחמור וכו'. ויהי הוא לשון צער כידוע, ישנם הרבה אנשים ל"ע ול"ע שיש להם צער רח"ל, אמנם ישנה עצה מפורשת בגמרא לזה!!! הגמרא אומרת במסכת שבת דף ק"ט עמוד ב: אמר רבי יהושע בן לוי כל העונה אמן יהא שמיא רבא מברך בכל כחו קורעין לו גזר דינו! ובתוספות על הגמרא שם:

כל העונה אמן יהא שמיא רבא בכל כחו. פי' בכל כוונתו וכן פירש רש"י. ור"י אומר דיש בפסיקתא במועשה דר' שמעאל בן אלישע דקאמר התם כשישראל נכנסים לבתי כנסיות ואומרים יהא שמיא רבא מברך בקול רם מבטלים מידות קשות!!!

נשאלת שאלה פשוטה: האם איננו מאמינים חס ושלום להגמרא ולדברי התוספות, שעל די שאנו עונים יהא שמיא רבא בקול רם הרי אנו מבטלים גזירות קשות ורעות וקורעין את גזר דינו הרעני??? למה לא עונים אמן יהא שמיא רבא בקול...??? מתביישים מאנשים אחרים? חוץ ממה שהשולחן ערוך מתחיל ואל יבוש מפני המלעגים... הרי האנשים האחרים לא יועילו לך בעת צרה חלילה, או למה להתחשב בדעותיהם בכלל לגבי זה...? הריטב"א אומר שבת (דף ק"ט ע"ב): יש שפירשו בכל כונתו, והנכון בכל כחו ממש כי בכו מעורר כונתו וכל איבריו לברך שמו של הקב"ה, וכן פירש הר"ר זינה ז"ל.

הבן איש חי (שמצדד כפירוש רש"י, בכל כוחו- בכל כוונתו) כותב ואומר: "העונה אמן בכל כוח וזכות זה יועיל לה שפותחין לה שערי גן עדן ותיכף ומיד מעת שהתחילה לילך באויר עולם הזה, שתראה מרוחק את שערי גן עדן פתוחים לפניך קודם שתגיע להם, ויש לה נחת רוח בה..."

נב. מובא בספרים לענות אמן יהא שמיא רבא בעיניי סגורות הוא סגולה לכוונה באיש"ר.